

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

#LOPS2021

Tervetuloa uskonnon ja elämänkatsomustiedon LOPS- tuunaamoon!

25.11.2020

Opetusneuvos Satu Honkala & opetusneuvos Kati Mikkola

Tuunaamon rakenne

- Osallistujien ennakkoon lähettämien kysymysten ja teemojen käsittely

MUUTOKSET USKONNON JA ELÄMÄNKATSOMUSTIEDON OPETUSSUUNNITELMISSA

- Uskonnon ja elämäntietämisen moduulien keskeiset sisällöt ja tavoitteet (suhde kompetensseihin)
- Raamattu uskonnon moduuleissa: Millä tasolla Raamattua tulisi käsitellä? Mitä kertomuksia nuorten tulisi tietää?
- Oppimateriaalien tilanne katsomusaineissa

OPINTOJAKSOJEN RAKENTAMINEN, LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN JA OPPIAINERAJOJEN YLITTÄMINEN

- Oppiainerajojen ylittäminen ja tieteidenvälisyys opintojaksoissa (laaja-alainen osaaminen)
 - Laaja-alaisen osaamisen arviointi
 - Käytännön esimerkkejä oppiaineiden yhteisistä opintojaksoista
 - Oman aineyhdistelmän moduulit yhteisissä opintojaksoissa (esim. uskonto, psykologia, filosofia, ET)
 - Kertauskurssi opintojaksoksi
- Sana on vapaa

Muutokset uskonnon ja elämäntatsomustiedon opetussuunnitelmissa

Opetussuunnitelman perusteiden ainekohtaisten osien rakenne

- Oppiaineen tehtävä
- Laaja-alainen osaaminen oppiaineessa (uusi)
- Oppiaineen opetuksen yleiset tavoitteet
- Arviointi
- Oppiaineen moduulit (tavoitteet ja sisällöt)
 - Pakolliset opinnot
 - Valtakunnalliset valinnaiset opinnot

Moduulien tavoitteet ja sisällöt rakentuvat oppiaineen tehtävän, laaja-alaisen osaamisen ja opetuksen yleisten tavoitteiden pohjalta

Uskonto uudessa lopsissa

- Muutokset uskonnon oppiaineen tavoitteissa ja keskeisissä sisällöissä maltillisia
 - uutta laaja-alaisen osaamisen kuvaukset
 - uusia kirjauksia ja painotuksia esim. uskonto kieli-, katsomus- ja kulttuuritietoisena oppiaineena

Pakolliset opinnot:

UE1 Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä (2 op) **uutta: kestävä tulevaisuus**

UE2 Maailmanlaajuinen kristinuskko (2 op) **uutta: kristinuskko ja ympäristökysymykset**

Valtakunnalliset valinnaiset opinnot:

UE3 Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä (2 op) **lähinnä käsitteellisiä täsmennyksiä**

UE4 Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa (2 op) **uutta: etniset ja kielelliset vähemmistöt**

UE5 Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa (2 op) **keskittyy otsikon teemoihin**

UE6 Uskonto, tiede ja media (2 op) **tiede siirtynyt median pariin tähän moduuliin**

Raamattu uskonnon moduuleissa

- Esimerkki evankelisluterilaisesta uskonnosta:
 - UE1: pyhien kirjojen synty, asema, käyttö ja tulkintatavat juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa
 - UE5: Raamatun kertomusten ja kristillisen opin erilaisten tulkintojen tarkastelu taiteen eri muotojen avulla
- Lukion opetussuunnitelma ja opetus rakentuvat perusopetuksessa saavutetun osaamisen pohjalle
 - esim. luokilla 3–6 käsitellään eri tavoin Raamatun keskeisiä kertomuksia ja luokilla 7–9 tutkitaan Raamatun syntyhistoriaa, keskeistä sisältöä ja tulkintatapoja
- ”Uskontoihin liittyvä yleissivistys”

Elämänkatsomustieto uudessa lopsissa

ET1 Minä ja hyvä elämä (2 op)

ET2 Minä ja yhteiskunta (2 op)

ET3 Kulttuurit (2 op)

ET4 Katsomukset (2 op)

ET5 Uskonnot ja uskonnottomuus (2op)

ET6 Tulevaisuus (2 op)

Työtavat:

Oppiaineen luonne
edellyttää vuorovaikutteisia
ja keskustelevia työtapoja.

Vahvistettiin elämänkatsomustiedon
asemaa opiskelija- ja ilmiölähtöisyyden sekä
monitieteisyyden edelläkävijänä

Selkeytettiin elämänkatsomustiedon
tavoitteiden ja sisältöjen vahva yhteys
laaja-alaisen osaamisen kaikkiin osa-
alueisiin

Tavoitteiden ja sisältöjen järjestyksellä ja
uusilla moduuleilla **painotettiin** opiskelijan
identiteetin rakentumisen sekä
yhteiskunnallisen ja kulttuuriosaamisen
erityisroolia oppiaineessa

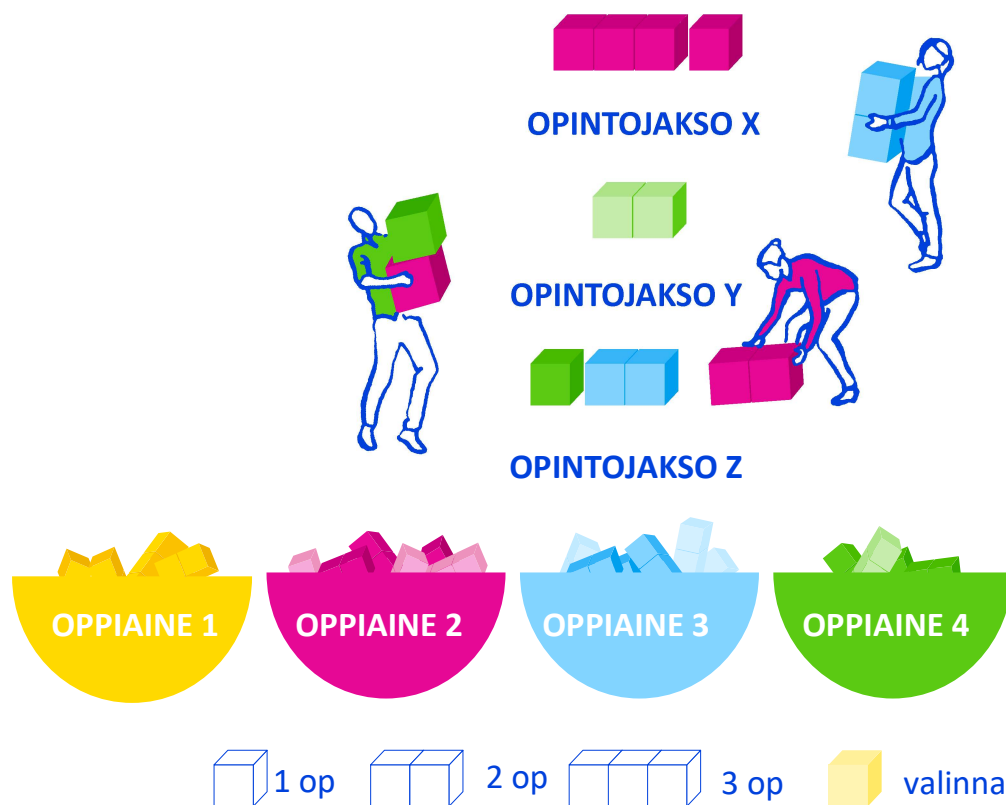
Oppimateriaalien tilanne katsomusaineissa

- Uudet opetussuunnitelmat edellyttävät oppimateriaalien uusimista/päivittämistä
- Opetushallituksessa luvattu kiinnittää huomiota mm. ruotsinkielisten materiaalien saatavuuteen
- Elämänkatsomustieto
 - suom. tilanne melko hyvä, sv haastava
- Uskonto
 - UE tilanne suom. erittäin hyvä, sv haastava
 - muiden uskonnon oppimäärien osalta tilanne erittäin haastava
 - ortodoksiseen uskontoon tulossa uusia OPH:n julkaisemia materiaaleja

**Opintojaksojen rakentaminen,
laaja-alainen osaaminen ja
oppiainerajojen ylittäminen**

Opintojaksot rakennetaan moduuleista

Lukiossa opiskellaan opintojaksoittain kurssien sijaan. Opintojaksot voivat olla laajuudeltaan erilaisia.

Moduuleista rakennetaan paikallisesti joko oppiaineiden omia tai oppiaineille yhteisiä opintojaksoja.

Opintojaksot rakennetaan Lops-perusteissa kuvatuista moduuleista. Paikalliset valinnaiset opinnot kuvataan suoraan opintojaksoina (ei moduuleita). **Tällainen voi olla esim. kertauskurssi.**

Opintojaksot laaditaan paikallisesti

Opintojakson vapaa kuvaus (esim. työtapoihin ja yhteistyöhön liittyvää)

Arviointi: formatiivinen, summatiivinen, laaja-alainen, työskentely

Laaja-alaisen osaamisen kuvaus (perusteet, tukimateriaalit)

Opintojakson sisältökuvaus (perusteet + tarkennukset)

Opintojakson tavoitteet (perusteet + tarkennukset)

Yhteistyön näkökulmat opintojakson rakentamisessa

Mitä laaja-alainen osaaminen lukiossa on?

- Tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostama kokonaisuus, joka kytkeytyy
 - opiskelijan hyvään yleissivistykseen
 - jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiuksiin
 - kestävän tulevaisuuden rakentamiseen.
- Tavoitteena on hyvä, sivistynyt ja tasapainoinen ihminen (ks. lukiolaki 2§).
- Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet muodostavat **oppiaineiden yhteiset tavoitteet**

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisen osaamisen kuusi osa-aluetta liittyvät lukiolaisen **elämänhallintaan** ja **vastuulliseen vaikuttamiseen**.

On tärkeää, että myös opiskelija omalta osaltaan tunnistaa ja arvioi laaja-alaisen osaamisen kuutta aluetta ja niihin liittyvien tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostumista.

Mitä uutta laaja-alainen osaaminen tuo uskonnon ja ET:n oppiaineisiin?

- Lukion opetussuunnitelman perusteissa (2019) kuvataan kaikkien oppiaineiden osalta, miten laaja-alaisen osaamisen osa-alueet sisältyvät oppiaineen opintoihin
- Laaja-alainen osaaminen linkittää opintoja muiden oppiaineiden opintoihin
- Tuo esiin näkökulmia ja osa-alueita, joita ei aiemmin ole eksplisiittisesti liitetty ko. oppiaineisiin: esim. ympäristöosaaminen uskonnon lopsissa (esim. UE 1 ja UE 2), kielitietoisuus (uskonto ja ET)
- Tukee ajankohtaisten ilmiöiden ja teemojen käsittelyä opetuksessa
- Vahvistaa opetuksen kytkemistä opiskelijan omien valmiuksien ja osaamisen kehittämiseen ja sen reflektioon

Elämänhallinnan taidot uskonnossa

HYVINVOINTIOSAAMINEN

- tukee opiskelijan itsetuntemusta sekä itsensä ja muiden arvostamista
- antaa opiskelijalle aineksia ja välineitä oman identiteetin, elämänkatsomuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin

VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN

- vahvistaa opiskelijan sosiaalisia taitoja sekä kykyä yhteistyöhön ja empatiaan
- antaa opiskelijalle valmiuksia osallistua dialogiin, joka liittyy uskonnollisiin, katsomuksellisiin, eettisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin

MONITIETEINEN JA LUOVA OSAAMINEN

- perehdyttää uskonnoille ominaisiin käsitteisiin, kieleen ja symboliikkaan sekä eri tieteenalojen uskontoa koskeviin näkökulmiin
- antaa valmiuksia uskontoja ja katsomuksia koskevan informaation lähdekriittiseen arviointiin
- vahvistaa monilukutaitoa ja rohkaisee tietojen ja taitojen luovaan soveltamiseen moninaisissa toimintaympäristöissä

Vastuullisen vaikuttamisen taidot uskonnossa

YHTEISKUNNALLINEN OSAAMINEN

- vahvistaa osallisuutta ja osallistumista; rohkaisee opiskelijaa toimimaan demokraattisen ja ihmisoikeuksia kunnioittavan yhteiskunnan ja erilaisten yhteisöjen vastuullisena jäsenenä
- antaa valmiuksia toimia moninaisissa työyhteisöissä
- antaa valmiuksia rakentaa yhteiskuntarauhaa sekä kestävää tulevaisuutta

EETTISYYS JA YMPÄRISTÖOSAAMINEN

- rohkaisee opiskelijaa pohtimaan omakohtaisesti arvoja ja eettisiä kysymyksiä
- lisää ymmärrystä siitä, että uskonnoilla ja katsomuksilla eettisinä arvojärjestelminä on tärkeä merkitys ja rooli ekologisesti kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa

GLOBAALI- JA KULTTUURIOSAAMINEN

- vahvistaa ymmärrystä suomalaisesta, eurooppalaisesta ja globaalista kulttuuriperinnöstä ja niiden moninaisuudesta
- tarjoaa turvallisen tilan käsitellä yksilön, yhteisön ja suomalaisen yhteiskunnan suhteita sekä niihin liittyviä ajatuksia ja tunteita
- rakentaa valmiuksia toimia moniarvoisissa globaaleissa toimintaympäristöissä sekä muuttuvissa media- ja teknologiaympäristöissä

Globaali- ja kulttuuriosaaminen oppiaineissa

Käyttää osaamistaan kestävän
tulevaisuuden rakentamisessa (FY)

Matematiikka universaalina
kielenä (MA)

Musiikki auttaa näkemään yli
erilaisten raja-aitojen ja
kohtaamaan konflikteja (MU)

Hahmottaa mahdollisia
tulevaisuuden kehityskulkuja (FI)

Oman elinympäristön ja sen
kulttuuriperinnön arvostaminen (KU)

Kasvu sivistyneeksi ja
avarakatseiseksi ihmiseksi (GE)

Vahvistaa
kansainvälisyysvalmiuksia
ja maailmankansalaisen
asennetta (YH)

Ymmärtää omaa
identiteettiään suhteessa
suomalaiseen,
eurooppalaiseen ja
globaaliin kulttuuriin (ÄI)

Toimiminen eettisesti ja
kunnioittavasti oman ja
muiden kulttuurien ja
yhteisöjen piirissä (ET)

Liikunta globaalina,
yhteisenä ja kehollisena
kielenä (LI)

Globaalit
terveyskysymykset ja
niihin vaikuttaminen (TE)

Monipuolinen kielitaito
(Kielet)

Jokaisen
oikeus omiin
kulttuurisiin
juuriinsa (HI)

Näkökulmia siihen, mikä
ihmisyydessä on universaalia ja
mikä kulttuurisidonnaista (PS)

Ohjaa kestävään
elämäntapaan ja
globaalin vastuun
ottamiseen (BI)

Edellytyksiä uusien
ratkaisujen
kehittämiseen
paikallisesti ja
kansainvälisesti (KE)

Turvallinen tila käsitellä yksilön,
yhteisön ja suomalaisen
yhteiskunnan suhteita (UX)

Miten laaja-alainen osaaminen näkyy uskonnon ja ET:n opintojaksoissa?

- Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään, miten laaja-alaisen osaamisen tavoitteita ja osa-alueita toteutetaan eri opintojaksoissa
 - Kaikkien osa-alueiden ei tarvitse sisältyä jokaiseen opintojaksoon
- Erilaisia lähestymistapoja:
 - Kytkeytyminen tietoihin, taitoihin, arvoihin, asenteisiin ja/tai tahtoon
 - Oppimisympäristöjen sekä työtapojen ja -menetelmien valinta
 - Korkeakoulu–työelämä–kansainvälinen osaaminen ja niihin liittyvä yhteistyö
 - Yhteistyö muiden oppiaineiden kanssa
 - Arviointi huomioiden laaja-alaisen osaamisen osa-alueet (valitut)

On monta tapaa toteuttaa laaja-alaisuutta hyvin!

Miten laaja-alaista osaamista arvioidaan?

- Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana kunkin opintojakson formatiivista ja summatiivista arviointia.
 - formatiivinen: oppimisprosessin aikainen palaute
 - summatiivinen: opitun ja osaamisen arviointi
- Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet kirjoitettu sisään oppiaineen tavoitteisiin ja sisältöihin, joten niitä ei myöskään arvioida erillisenä näistä
- Edellyttää pohtimista ja sanoittamista:
 - Millä menetelmillä ja työskentelytavoilla saadaan myös laaja-alaisuus arvioitua osana opintojaksoa? Mitä arviointimenetelmiä käytetään? Miten vaikuttaa näyttöjen antamiseen?

Laaja-alainen osaaminen paikallisen opetussuunnitelman sanoituksissa

- Valitaan, mitkä laaja-alaisen osaamisen osa-alueet painottuvat ko. opintojaksossa (esim. Vuorovaikutusosaaminen ja Monitieteinen ja luova osaaminen)
- Kuvataan, miten ko. osa-alueet konkreettisesti toteutuvat opintojaksossa (työmuotojen kuvaus, esim. ryhmätyö, jossa yhdistyy äidinkielen ja kirjallisuuden ja uskonnon/elämäkatsomustiedon tavoitteet)
- Kuvataan, miten laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson formatiivista ja summatiivista arviointia (esim. ryhmätyö ja sen painoarvo oppiainekohtaisessa arvosanan muodostamisessa; lisäksi kuvaukset muusta oppiainekohtaisesta arvioinnista)

Oppiaineiden yhteiset opintojaksot

- Lähtökohtaisesti opintojaksoja voi muodostaa mistä tahansa oppiaineista/oppimääristä
- Yhteistyö voi tarkoittaa yhtä yhteistä tehtävää tai koko opintojakson mittaista yhdessä tekemistä tai jotain siltä väliltä
- Huolehdittava siitä, ettei järjestelyistä muodostu yhdenvertaisuusongelmia ja syrjintää
 - esim. opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus suorittaa muiden kuin katsomusaineiden moduuleja riippumatta heidän katsomusaineestaan
- Opintojaksoihin voidaan ottaa mukaan sekä uskonto että elämänkatsomustieto (opiskelijat opiskelevat pakollisena vain yhtä katsomusainetta) tai moduuleja voidaan tarjota eri tavoin muodostetuissa opintojaksoissa
 - huom. myös yhteistyö uskonnon eri oppimäärien välillä

Ideoita yhteistyöhön

- Katsomusaineiden moduuleja voi yhdistää hyvin monenlaisten oppiaineiden moduulien kanssa: olennaista löytää jokin yhdistävä teema tai näkökulma
- Esimerkkejä
 - Äidinkielen ja vieraiden kielten moduulit
 - Luonnontieteelliset aineet, esim. BI3 Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin, GE3 Yhteinen maailma...
 - Humanistis-yhteiskunnalliset aineet: esim. FI2 Etiikka, FI3 Yhteiskuntafilosofia, PS5 Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen, HI3 Itsenäisen Suomen historia, HI4 Eurooppalainen ihminen, HI6 Maailman kulttuurit kohtaavat, YH1 Suomalainen yhteiskunta...
 - Taito- ja taideaineet: esim. MU3 Genre – globaali uteliaisuus, KU4 Taiteen monet maailmat...

ÄI5UE6 Uskonto ja tiede mediassa (4 op)

- **Esimerkki** äidinkielen ja kirjallisuuden ja uskonnon yhteisestä opintojaksosta: *ÄI5 Tekstien tulkinta 1 (2 op) + UE6 Uskonto, tiede ja media (2 op)*
- Opintojakso koostuu pakollisesta äidinkielen ja kirjallisuuden moduulista sekä valinnaisesta uskonnon moduulista.
- Äidinkielen ja kirjallisuuden kautta uskonnon ja tieteen näkymistä mediassa voidaan analysoida tekstianalyysin, vaikuttamiskeinojen sekä argumentoinnin valossa. Uskonto tarjoaa äidinkielelle ja kirjallisuudelle tärkeän näkökulman uskontojen vaikutuksesta yhteiskuntaan ja kulttuureihin. Molemmat oppiaineet tarjoavat ymmärrystä tiedon, informaatioiden ja perustelujen ilmenemisen tavoille (vrt. tieteellinen tutkimus, tiedonhaku).

- **ÄI5 ja UE6** moduulien yhdistäminen mahdollistaa esimerkiksi seuraavien sisältöjen monipuolisen käsittelyn:
 - taiteentutkimus, kulttuurintutkimus ja yhteiskuntatieteet
 - uskonnollinen media ja median käyttö uskonnoissa
 - uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttö eri medioissa
 - uskontojen mediajulkisuus
 - uskontoilmiön käsittely mediassa, kuten uskontoihin liittyvät asenteet ja mielikuvat
 - sananvapaus, mediakritiikki, mediaetiikka
 - tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot
 - vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot sekä argumentoinnin tavat ja retoriset keinot
 - lähdekritiikki, tiedonhankinta ja -hallinta, tekijänoikeudet
 - puhuttujen ja kirjoitettujen kantaa ottavien ja vaikuttavien tekstien analysointia ja tuottamista.

Miten ja miksi yhteistyötä eri oppiaineiden ja oppimäärien kanssa kannattaa hakea?

- Opiskelijan etu:
 - kokonaisuuksien jäsentyminen, kun eri oppiaineiden sisältöjen välille rakentuu siltoja
 - opettajat mallintavat dialogisuutta: opettajien yhteistyötaidot tukevat opiskelijan vuorovaikutustaitojen kehittymistä
- Opettajan oma hyvinvointi lisääntyy:
 - yhdessä tekeminen on keino luoda yhteisöllisyyttä ja päästä siitä osalliseksi: työn ilo ja taakan jakaminen
 - mahdollisuus reflektoida ja kehittää opettajuuttaan: vertaisoppiminen, sparraus, uudet oivallukset, itsensä haastaminen, mielekkyyden lisääntyminen

Uskonnon oppiaineen lops-tukiaineistot

- <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lukiokoulutus/uskonto-lukiossa>
- Opetussuunnitelman **keskeisten käsitteiden avaukset**: mitä ko. käsitteillä tarkoitetaan lukion opetussuunnitelman perusteissa
 - uskonnon oppimäärille yhteiset käsitteet
 - islamin oppimäärän keskeiset käsitteet
- **Esim. Turvallinen tila:** *Turvallisella tilalla tarkoitetaan tässä yhteydessä tilaa, jossa jokainen kohdataan yksilönä ja jossa sitoudutaan yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon. Turvallisessa tilassa pyritään siihen, ettei kenestäkään tehdä stereotyyppisiä oletuksia. Turvallisessa tilassa ei sallita syrjintää eikä vihapuhetta. Jokaisella on oikeus ilmaista itseään vahingoittamatta muita, oppia lisää ja kehittyä sekä antaa palautetta.*

Uskonnon oppiaineen lops-tukiaineistot

- Paikallisten opintojaksojen suunnittelun tueksi on koottu esimerkkejä siitä, **miten laaja-alainen osaaminen kytkeytyy uskonnon moduulien tavoitteisiin ja keskeisiin sisältöihin**
 - Evankelisluterilaisessa / ortodoksisessa / katolisessa uskonnossa
- **Esim. UE2 Maailmanlaajuinen kristinusko (2 op) Eettisyys ja ympäristöosaaminen:** *Tutustuttaessa kristinuskon eri muotojen eettiseen ajatteluun sekä kristinuskoon liittyviin ajankohtaisiin eettisiin kysymyksiin kuten ympäristökysymyksiin vahvistetaan opiskelijan ymmärrystä siitä, että uskonnoilla ja katsomuksilla eettisinä arvojärjestelminä on tärkeä merkitys ja rooli ekologisesti kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa. Opetuksessa rohkaistaan opiskelijaa pohtimaan omakohtaisesti arvoja ja eettisiä kysymyksiä.*
 - *Moduulin tavoitteita: perehtyy kristinuskon erilaisiin tulkintatapoihin ja ilmenemismuotoihin eri puolilla maailmaa / osaa analysoida ja arvioida ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä mediasisältöjä ja keskusteluja.*

ET-tukiaineistot

- Oppiaineen tehtävät ja moduulit
- Opetuksen yleiset tavoitteet ja arviointi
- Pakolliset opinnot
 - Tavoitteet ja keskeinen sisältökohta
 - Sisällöt ja käsiteltäviä asioita
 - Laaja-alainen osaaminen
- Valinnaiset opinnot
- Aineistoja, videolinkkejä

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/elamankatsomustiedon-tukimateriaali>

Pakolliset opinnot

ET1 MINÄ JA HYVÄ ELÄMÄ (2 OP)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija	tavoite konkretisoituu ensisijaisesti sisältökohtaisesti
ymmärtää hyvän elämän pohtimiseen liittyvät keskeiset käsitteet ja osaa käyttää niitä oman elämäntarkoituksensa jäsentämisessä	1 ja 2
tutustuu erilaisiin käsityksiin hyvästä elämästä, osaa arvioida niitä sekä tarkastella niitä suhteessa omiin elämäntavoitteisiinsa	2
osaa arvioida erilaisia hyvän elämän edellytyksiä ja identiteettivalintoja yhdenvertaisuutta kunnioittaen	2 ja 5
tuntee erilaisia ihmiskäsityksiä ja osaa eritellä, miten ne johtavat erilaisiin hyvän elämän ihanteisiin	3
ymmärtää oman identiteettinsä osa-alueita ja osaa eritellä siihen vaikuttavia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä tekijöitä	4 ja 6
kehittää kykyään elämäntarkoitukselliseen keskusteluun, vuorovaikutukseen ja näkemystensä ilmaisemiseen vastuullisesti, johdonmukaisesti ja luovasti	6

kuten holo-kausti	
7	Kyseiset sisällöt voi kytkeä toisiinsa arvioimalla esimerkiksi sitä, voidaanko vastuuta ilmastonmuutoksen torjunnasta jakaa oikeudenmukaisesti muun muassa maakohtaisten tai henkilökohtaisten päästökäytäntöiden kautta; samalla voi arvioida sitä, onko Agenda 2030 linjassa tämän arvion kanssa.

Laaja-alainen osaaminen

Minä ja yhteiskunta (ET2) -moduulissa painottuvat laaja-alaisista osaamistavoitteista erityisesti *yhteiskunnallinen osaaminen, eettiset taidot ja globaali- ja kulttuuriosaaminen*. Moduulin sisällöt auttavat opiskelijaa tiedostamaan yhteiskunnallisia rakenteita ja omia vaikutusmahdollisuuksia niin lähiympäristössä kuin globaalillakin tasolla.

Opetushallitus verkossa

- Suomen- ja ruotsinkieliset palvelut www.oph.fi
- Englanninkielinen verkkopalvelu www.edu.fi
 - Opettajille suunnattu edu.fi-palvelu on siirtynyt osaksi oph.fi-palvelua
- Uskonnon oppiaineen sivut: Uskonto lukiossa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lukiokoulutus/uskonto-lukiossa>
- Opetushallitus sosiaalisessa mediassa:

[@Opetushallitus](https://twitter.com/Opetushallitus)

[Opetushallitus](https://www.facebook.com/Opetushallitus)

[Opetushallitus](https://www.linkedin.com/company/Opetushallitus)

[Opetushallitus](https://www.youtube.com/Opetushallitus)

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Kiitos!

